

מהר סיני עד פלטת שבת: איפה כתוב בתורה כל מה שמקיימים כיום?

זאת הייתה שבת קפואה ברוסיה. הקור היה שלושים מינוס ואיש לא העז להוציא את הראש החוצה. לפתע נשמעו זעקות מאחד הבתים: אישה כרעה ללדת, וילדיה מיהרו לקרוא את העגלון שייקח אותה לבית המיילדת. אך הוא סירב לצאת בלי לשמן תחילה את הגלגלים, דבר האסור בשבת.

הם סחבו אותו אל הרב, וזה התיר להם את המלאכה, משום פיקוח נפש. העגלון התעקש כי הוא חייב לטלטל עימו בקבוק וודקה כדי שלא לקפוא בקור, והרב התיר לו את הטלטול. שוב טען העגלון שאינו יכול לרכב לאורך זמן בלי להצית מקטרת ולחמם את הפנים, והרב המודאג התיר לו גם את זה ובלבד שהאישה הזועקת תזכה לראות כבר מיילדת.

יצא העגלון מבית הרב ונאנח: "כמה הרבנים יכולים להקל את החיים כשהם רוצים"...

אחת הטענות כנגד היהדות הנאמנה לדבר ה' היא, שהדת שלנו הפכה להיות תורה של רבנים. זאת אינה (חלילה) התורה שנתן ה' מהשמים על ידי משה רבנו, אלא צורת חיים שהתרחבה והתפתחה באלפיים השנים האחרונות על פי ההחלטות של חז"ל – אשר עם כל הכבוד, היו בסך הכול בני אדם.

הנה כמה דוגמאות: השיעור הזה מתקיים בבית כנסת, אך בתורה לא כתוב לבנות בית כנסת. אחרי השיעור נקיים תפילת ערבית, אך התורה לא ביקשה דבר כזה. רוב המשתתפים הניחו הבוקר תפילין ושילמו עליהם אלפי שקלים, אך התורה לא מזכירה את התפילין היקרות המוכרות לנו. היושבים בשיעור מקפידים שלא לבשל בשבת, אך התורה לא אסרה מלאכה כזו. ומן הסתם הנוכחים מקפידים שלא לאכול בשר בחלב, אבל התורה לא אסרה את הדבר, רק שלא לבשל גדי בחלב אמו.

אם כן, למה אנחנו מתאמצים? האם אנו מקיימים את תורת ה' או את תורת בני אדם? או בניסוח ציני ידוע: כאשר משה רבנו יקום בתחיית המתים, האם הוא יכיר את תורת משה?

השאלה הזו נשאלת לאורך כל השנה, אך במיוחד בערב חג השבועות, זמן מתן תורתנו. וזאת משתי סיבות: א. הסבר מקורי ומעניין טוען¹, שחלק עיקרי באמירת ה"תיקון" בליל חג השבועות, נועד להמחיש את האמונה בתורה שבעל פה בצמוד לקבלת התורה שבכתב מן השמים.

מנהג ישראל להישאר ערים בליל חג השבועות וללמוד תורה. בספר הזוהר מובא מסלול לימוד של 'טיול קצר בכל חלקי התורה'. (אפשר לדמות זאת לאדם המבקר בקניון ומעיף מבט מהיר על חלונות הראווה להתרשם מהסחורה בחנויות השונות. וכך לפני קבלת התורה, אנו מתרשמים במבט מהיר מהסחורה...). לומדים קצת מהתורה שבכתב, קצת מספרי הנביאים וקצת מספרי חז"ל שבתורה שבעל פה, כמו משנה, תלמוד וספר הזוהר. דברי הזוהר הללו התקבלו בחלק גדול מקהילות ישראל, ויש קהילות אחרות שנוהגות ללמוד רק שיעורים ועיונים מהתורה שבעל פה.

בטעם המנהג להישאר ערים וללמוד, נאמרו שני הסברים עיקריים:

1. שיר השירים רבה א, יב: עד שהמלך במסבא - עד שהמלך מלכי המלכים במסבו ברקיע, כבר הקדים [להתגלות בהר סיני], שנאמר: 'ויהי ביום השלישי בהיות הבקר'... ישנו להם ישראל כל אותו הלילה, לפי ששינה של עצרת ערבה והלילה קצרה... בא הקדוש ברוך הוא [מוקדם] ומצאם ישנים.

¹ <http://olamot.net/shiur/%D7%AA%D7%95%D7%A8%D7%94-%D7%A9%D7%91%D7%A2%D7%9C-%D7%A4%D7%94>, הרחבה בכמה נקודות שיידונו לקמן.

לפי הגישה הזו, המילה "תיקון" היא כפשוטה, **לתקן** את אותו חטא בו לא הקדימו לקום למתן תורה. בספר הזוהר, לעומת זאת, מובאת גישה שונה ומרוממת עד אין קץ:

זוהר א ח,א: רבי שמעון היה יושב ועוסק בתורה בלילה שבו הכלה (כנסת ישראל) מתייחדת בבעלה (התורה). שכן באותו לילה שהכלה מתעתדת להיות בחופת בעלה למחר, כל בני היכלה של הכלה באים כל אותו הלילה להיות עמה לשמוח בה בתיקוניה - לעסוק בתורה מתורה לנביאים, ומנביאים לכתובים, ובדרשות המקראות וברזי החכמה - משום שהם הם תיקוניה ותכשיטיה.

המילה "תיקון" פירושה **קישוט** המתקן את הכלה, ובלילה שלפני החתונה, נוהגות חברות הכלה לבוא ולסדר עימה את תכשיטיה בהם תתייפה למחרת לכבוד החתן. וכך ישראל מתכנסים בלילה שלפני החתונה, כדי להכין את התכשיטים בהם יתעטרו מחר, שהם התנ"ך ודרשות התושב"ע.

כאן נשים לב לכך שמקפידים ללמוד גם קטעי **משנה ותלמוד מהתורה שבעל פה**. כך מדגיש רבנו הזקן בשולחנו, לפי דברי הזוהר במקום אחר: **שוע"ר תצד ג (זוהר ח"ג צח,א):** נוהגים הרבה להיות נעורים כל הלילה לעסוק בתורה ... **ועיקר העסק יהיה בתורה שבעל פה**. ועל כן, שבה ומתעוררת השאלה, מה לתורת חכמים שבעל פה עם מתן התורה הקדושה מן השמים?

ב. עוד סיבה חשובה מעוררת את הדיון הזה דווקא בערב שבועות. שכן, החג הזה מביא לשיא את כוח הפרשנות של חז"ל תוך **הטיה בולטת ומדהימה** של דברי התורה.

חג השבועות הוא יום החמישים לספירת העומר, ולגבי מצוות הספירה, כותבת התורה דבר פשוט:

ויקרא כג: וספרתם לכם ממחרת השבת, מיום הביאכם את עומר התנופה, שבע שבתות תמימות תהיינה, עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמישים יום ... וקראתם בעצם היום הזה מקרא קודש.

התורה אומרת שספירת העומר אמורה להתחיל "ממחרת השבת", כלומר **ביום ראשון** (שלמחרת שבת חול המועד פסח) ובמילא חג השבועות יחול אף הוא תמיד **ביום ראשון**. אולם קמו חז"ל **והפקיעו** את דברי התורה מהבנתם הפשוטה וקבעו כי פירוש המילה "שבת" כאן הוא **"יום טוב"**, ולכן ספירת העומר מתחילה **למחרת היום טוב של פסח, בט"ז ניסן**, וזאת בכל יום בשבוע שבו הוא יחול. ובמילא חג השבועות חל אף הוא בכל יום מימי השבוע².

רמב"ם תמידים ומוספים ז: זה שנאמר "ממחרת השבת" ... מפי השמועה למדו חכמים, שאינה אלא יום טוב. וכן ראו הנביאים והסנהדרין שהיו מניפים את העומר בט"ז ניסן, בין בחול בין בשבת.

ואם כן, אין הזדמנות מתאימה מזו, בכדי לברר את יסודות התורה שבעל פה: מהיכן שאבו חז"ל את הכוח לפרש את דברי התורה? האם אפשר להוכיח בצורה משכנעת אדם מן 'החוץ', שהם עושים את הדבר הנכון על פי רצון ה'? ולמה באמת חלק מהתורה נמסר בעל פה ולא הכול בכתב?

החלק הראשון של השיעור, ידון בפשטות הדברים. בחלק השני, נביא הסבר נפלא מהרבי, המטיל על כל אחד ואחת מאיתנו אחריות כבדה: ליטול חלק בפרשנות התורה ולהיות בבחינת **אות נוספת** שלה.

א. הבה נשוב אל הרגע שבו הכול התחיל, יום כתיבת התורה שבכתב: זה היה ביום הסתלקות משה רבנו מהעולם, בשביעי באדר, אותו יום היה גם יום ההולדת ה-120 שלו, אך במקום לקבל מתנה ליום ההולדת, משה העניק לעם ישראל את המתנה הגדולה ביותר שהם יכולים לקבל.

² ראיתי כותבים שלק אומרים בספירה "היום יום אחד לעומר" ולא 'היום יום ראשון לעומר', כדי להוציא מליבם של צדוקים, שהספירה מתחילה תמיד ביום ראשון.

2. דברים רבה ט, ט: כיון שידע משה שהיה לו למות באותו היום, מה עשה? אמר רבי ינאי: כתב י"ג תורות - י"ב ל"ב שבטים ואחת הניח בארון, שאם יבקש לזייף דבר, שיהיו מוצאים אותה שבארון.

בחודשים האחרונים לחייו, משה הסתגר באוהלו וכתב שלושה עשר ספרי תורה וביום מותו הוא העניק ספר לכל שבט, ועוד ספר הניח למשמרת בקודש הקדשים. אחר כך הוא המשיך וציווה עוד שתי מצוות אחרונות, שנועדו לאותה מטרה בדיוק: לשמר את הקשר הנצחי אל ספר התורה. ראשית, מצוות ה"הקהל" – הנוגעת במיוחד אל השנה הזו – לפיה עם ישראל מתקהל אחת לשבע שנים ושומע את המלך קורא פרשיות נבחרות בספר התורה. שנית, שכל אדם יכתוב לעצמו ספר תורה ויחקוק בביתו את הקשר הנצחי אל התורה³.

הדברים היו אמורים להסתיים בכך - בלימוד התורה שבכתב שניתנה על ידי משה. אלא שכאן מגיעה ההפתעה: הנביאים והחכמים שאחרי משה, הוסיפו והעניקו פרשנות מרחיבה למצוות התורה, שאינה מופיעה במפורש בתורה עצמה.

לדוגמא, חז"ל פירשו את המילה הסתמית "פרי עץ הדר", שהכוונה דווקא לאתרוג. או "לא תעשו כל מלאכה", שהכוונה לשלושים ותשע מלאכות אסורות בשבת. או "לא תבשל גדי בחלב אמו", שהכוונה לאיסור אכילת כל בשר שבושל בכל חלב.

בנוסף, חז"ל הוסיפו ותיקנו במהלך הדורות מצוות, סייגים ותקנות, שנועדו לשמר את דברי התורה וכן ליצור מרחק ביטחון כדי שלא נבוא לפגוע בדברי התורה עצמה. כמו תפילה במקום קרבנות, בית כנסת במקום בית מקדש, או איסור טלטול מוקצה בשבת כדי לשמר את בסיס קדושת השבת.

כללות העבודה של חז"ל מכונה בשם "תורה שבעל פה", משום שהיא עברה כאלף וחמש מאות שנה בעל פה, איש מפי איש, עד שקם רבי יהודה הנשיא אחרי החורבן וסידר הכול במשנה. אחר כך הרחיב רב אשי בתלמוד, ונוספו על אלו ספרי ה"תשובות" וההלכות שנכתבו באלף השנים האחרונות.

הקדמת הרמב"ם למשנה תורה: מימות משה רבנו ועד רבנו הקדוש, לא חיברו חיבור ... בתורה שבעל פה, אלא ראש בית דין או נביא שבכל דור כותב לעצמו ... כפי כוחו מביאור התורה ומהלכותיה כמו ששמע, ומדברים שנתחדשו בכל דור ודור בדינים שלא למדום מפי השמועה אלא בשלוש עשרה מדות ... עד רבנו הקדוש שקבץ כל השמועות וכל הדינים ... וחבר מהכול ספר המשנה.

כמובן, חז"ל היו מודעים לעוצמה המופלאה שהם החזיקו בידם: לזכות לפרש את תורת האלוקים, ואכן התלמוד מספר כמה סיפורים מרשימים בנושא. דוגמא מפורסמת היא מעשה "תנורו של עכנאי":

זה היה לאחר החורבן השני, כאשר מרכז הלימוד היהודי עבר מירושלים לישיבתו של רבי יוחנן בן זכאי ביבנה. שני בכירי תלמידיו, רבי יהושע ורבי אליעזר התווכחו ביניהם על דין תנור עשוי חרס: רבי אליעזר טען שהוא אינו נחשב כלי ואינו מקבל טומאה ואילו רבי יהושע טען שהוא כן מקבל טומאה. רוב החכמים השתכנעו מדבריו של רבי יהושע וההלכה עמדה להיות מוכרעת לטובתו.

ואז החלו להתחולל ניסים בבית המדרש. רבי אליעזר היה איש מופלא, מרומם מהעולם הזה והוא גייס את השכינה לטובתו. הוא אמר אם בשמים מסכימים איתי, החרוב הזה ינוע ממקומו. והחרוב אכן נע מאה אמה. אחר כך התחולל נס שני ואמת המים זזה ממקומה, ובהמשך קירות בית המקדש נטו ליפול. אך רבי יהושע סירב להתרגש מהנסים ואמר כי ה' העניק לחכמים את הכוח לפרש את דברי התורה

³ גם המצווה הזו ממחישה באופן מרשים את עוצמת התורה שבע"פ. שכן, כיום כבר לא מקיימים את המצווה כפשוטה ולא כותבים ספר תורה לעצמו, אלא כדברי הרא"ש הידועים (ראו לקו"ש חכ"ד/213) היום מקיימים את התורה כפי שהיא מבוארת בתושבע"פ ולכן עדיף לקנות ספרי משנה והלכה.

כפי דעתם וההלכה תתקבל לפי הכרעת הרוב בארץ ולא בשמים. ממשיכה הגמרא ומספרת כי באותה שעה, חייך הקב"ה ואמר: 'נצחוני בני נצחוני'⁴.

בבא מציעא נט: תנור העשוי מחוליות חרס ... רבי אליעזר מטהר וחכמים מטמאים ... אמר להם: אם הלכה כמותי חרוב זה יוכיח, נעקר חרוב ממקומו ... אם הלכה כמותי אמת המים יוכיחו, חזרו אמת המים לאחוריהם ... אם הלכה כמותי כותלי בית המדרש יוכיחו, הטו כותלי בית המדרש ליפול ... עמד רבי יהושע על רגליו ואמר: לא בשמים היא ... שכבר כתבת בהר סיני: אחרי רבים להטות. מצא רבי נתן את אליהו ושאל: מאי עשה הקב"ה באותה שעה? אמר לו: חייך ואמר נצחוני בני נצחוני⁵.

וכאן אנו שבים ושואלים, מהו המקור היסודי לסמכותם של חז"ל לפרש את תורת ה' הרי כל המקורות שהובאו כאן רק משכנעים את המשוכנעים, משום שהם מצטטים את חז"ל עצמם שהאמינו שיש להם את הכוח לכך. אבל איפה התורה שבכתב נותנת להם כוח כזה? איפה משה רבנו מכריז כי הוא משאיר את מפתחות התורה בידיהם של החכמים שיבואו אחריו?

זאת בדיוק הסיבה, שבימי בית שני, צמחה המחלוקת החמורה בדברי ימי ישראל, שהביאה בסופו של דבר לחורבן ירושלים ולהליכה לגלות שנמשכת עד היום. צדוק ובייתוס היו שני כוהנים שדחו את הסמכות של חז"ל והאמינו רק במה שכתוב בתורה עצמה. לפני 1300 שנה, קם אדם בשם ענן וחדש את התנועה הזו. הוא קרא לעצמו: "קראי", מלשון "מקרא", שנצמד לדברי המקרא עצמו.

דוגמא אחת לכך היא, שהצדוקים למדו את דברי התורה כפשוטה וסברו שצריך להקריב את העומר "ממחרת השבת", ולכן חג השבועות חל לדעתם ביום ראשון. כך מספרת הגמרא על וויכוח שניהל בייתוסי עם ריב"ז:

מנחות סה: בייתוסיים אמרו: עצרת אחר השבת [ביום ראשון]. ניטפל להם רבן יוחנן בן זכאי ואמר: שוטים מנין לכם? ולא היה אדם אחד שהיה משיבו, חוץ מזקן אחד שהיה מפטפט כנגדו ואמר: משה רבנו אוהב ישראל היה ויודע שעצרת יום אחד הוא, עמד ותקנה אחר שבת כדי שיהיו ישראל מתענגים שני ימים. אמר רבי יוחנן: אם משה רבנו אוהב ישראל היה, למה איחרן במדבר ארבעים שנה? אמר לו: רבי, בכך אתה פוטרני? אמר לו: שוטה, ולא תהא תורה שלמה שלנו כשיחה בטילה שלכם?

זה נראה כמו וויכוח עקר, שבו רבי יוחנן מתאמץ לסתום לו את הפה (ויבואר לקמן הע' 8 על פי פנימיות העניינים). אבל השאלה המהותית עומדת וקיימת: איפה העניק משה רבנו את הסמכות להוציא את דברי התורה מפשוטם ולקבוע ש"ממחרת השבת" הוא למחרת היום טוב?

ב. התשובה הפשוטה היא, שחז"ל הוכיחו את דבריהם מן המקראות. כלומר, חז"ל ידעו ללמוד ולדקדק בדברי התורה ולמצוא בהם מקורות לדרשות שהביאו. למשל, בנושא הזה של "ממחרת השבת", הגמרא מביאה שם כמה לימודים וסברות שהכוונה היא ליום טוב ולא לשבת.

המפרשים מוסיפים כי מצאנו בכמה מקומות בתורה שיום טוב מכונה בשם "שבת", משום שגם בו שובתים ממלאכה. עוד מוכיח האבן עזרא כי באותה שנה המדוברת בתורה, פסח חל בדיוק בשבת ולכן הקרבת העומר הייתה באמת 'למחרת השבת'.

3. אבן עזרא ויקרא כג, יא: ממחרת השבת - אמרו חז"ל ממחרת יום טוב ... והמאמינים הביאו ראיות משנת השמיטה והיובל ויום הכיפורים ויום תרועה שכתוב בהם שבתון, וכן בראשון ובשמיני של סוכות

⁴ ספר החינוך מצוה תצו כתב פרשנות מרחיקת לכת למילים 'נצחוני בני': באמת ההלכה האמיתית הייתה כדעת רבי אליעזר, אלא שהקב"ה קבע כי ההלכה תהיה כדעת הרוב למטה – ואפילו כשהם טועים ופוסקים כנגד האמת. זהו 'נצחוני', כי הרוב ניצח את ההלכה האמיתית.

⁵ עוד דוגמא בחגיגה טו: רבה בר שילא פגש את אליהו ושאל, מה עושה הקב"ה? אמר אליהו: חוזר שמועות מכל החכמים, חוץ משמו של רבי מאיר. שכן רבי מאיר המשיך ללמוד תורה מפי 'אחר' גם לאחר שפרש. אמר רבה: הרי רבי מאיר תוכו אכל וקליפתו זרק? אמר אליהו: הנה עכשיו ה' אומר: מאיר בני אומר כך ...

נאמר שבתון... גם יוכל המאמין להשיב כי בדרך נבואה ידע... שיום השבת יהיה הקביעות [של פסח באותה שנה]... והזכיר הכתוב איך יחשבו בשנה הראשונה.

אמנם כמובן, אין זה מספיק כדי לבסס את סמכות הפרשנות של חז"ל, שהרי כל סברא אפשר להפריך וכל לימוד אפשר לפרש גם להיפך. כך שעלינו להציב את היסוד הברור, לפיו **התורה שבכתב עצמה מעידה באופן מוחלט על קיומה של פרשנות בעל פה.**

ג. הרעיון כולו נמצא **במילה אחת** בתורה. הטקסט של התורה ניחן בכוח מופלא לדחוס עולמות שלמים בתוך מילה אחת של חמש אותיות. כך נאמר בפרשת בחוקתי:

ויקרא כו, מו: אלה החוקים והמשפטים והתורות אשר נתן ה' בינו ובין בני ישראל בהר סיני ביד משה.

התורה מעידה כי בהיות משה על ההר, הוא קיבל מה' **"תורות"**, בלשון **רבים**. על אלו **תורות** מדובר? **מדרש ספרא: והתורות – אחת בכתב ואחת בעל פה, מגיד שכולם ניתנו למשה בסיני.**

זה הלך כך: כאשר משה רבנו היה בשמים, הקב"ה הכתיב לו את דברי התורה שבכתב, **והוסיף לכל מצווה פרשנות והסבר בעל פה**. למשל, ש"פרי עץ הדר" הוא אתרוג ולא תפוז. כאשר משה ירד למטה, הוא כתב את דברי התורה שבכתב על ספר ואת הפרשנות העביר בעל פה ליהושע.

מדרש מעניין מוסיף (תנחומא תשא לו) כי באותן שעות שבעולם למטה היה יום, ה' היה לומד איתו את התורה שבכתב ואילו בשעות שבהן היה למטה לילה, ה' היה לומד עימו את הפרשנות בעל פה⁶.

מנין לנו התיאוריה הזו? פשוט מאוד: **שכן התורה שבכתב זועקת שניתנה לה פרשנות בעל פה**. ישנן כל כך הרבה מצוות סתומות בתורה, שאף מחוקק בעולם לא היה מגיש חוקים כאלו. אף בית משפט או פרלמנט לא היה מציג חוקים כל כך לא ברורים כפי שהם מנוסחים בתורה שבכתב - אלא אם כן נלוותה להם בכונת מכוון פרשנות מרחיבה בעל פה.

כמה דוגמאות: א. הבה נקרא את הפסוק המפורסם "וקשרתם לאות על ירך והיו לטטפות בין עיניך". המקור למצוות תפילין. האם מישהו יכול להסביר את הפסוק: מה בדיוק אמורים לקשור על היד: את פרשת בראשית, נח, לך לך או אולי את כל ספר התורה? ואיך בדיוק לקשור אותו: להוציא ספר תורה מהארון ולקשור אותו על היד? ומתי בדיוק לקשור אותו: כשהתינוק נולד עד שהוא מת?

ב. עוד דוגמא: המצווה הראשונה שיהודי מקיים בחייו היא מילה. המידע היחיד שנותנת התורה על כך הוא: "וביום השמיני ימול את בשר ערלתו". אך איפה בדיוק נמצאת אותה ערלה? כמובן, כולם משיבים בגיחוך כי הערלה נמצאת באותו מקום שמבחין בין זכר לנקבה ולכן התורה אומרת 'המול לכם כל זכר'. אבל מי אמר את זה? אדרבה, אפשר להביא ראיה הפוכה: התורה מזכירה 'עורלות' במקומות אחרים בגוף. פעם נאמר על משה רבנו: "ואני ערל שפתיים" ופעם בפרשת ניצבים: "ומלתם את ערלת לבבכם". אז אולי התורה מבקשת שנעשה שריטה על השפתיים או קרוב ללב?

עוד ראייה שנוגעת מאוד לדיונים בימינו: נאמר בתורה "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת", ומכך אפשר ללמוד כי האיסור היחיד בשבת הוא להבעיר אש. אולם בעשרת הדברות של פרשת ואתחנן נאמר: "לא תעשה כל מלאכה", ואם כן אנחנו מבולבלים: מהי "כל מלאכה" האסורה בשבת? לאכול, לשתות, לישון?

ולמען האמת, הקיצור והתמצות בולט בכל **מצווה ומצווה**, עד שאי אפשר להבין אותה כשלעצמה. למשל, "וכתבתם על מזוזות ביתך": את מה לכתוב? ואיך כותבים על המשקוף? וכו' וכו'.

⁶ שכן קריאת כתב צריכה אור יום, או שהתורה הזו נועדה עבור תקופת האור הרוחני של הנביאים וימי המקדש. ואילו לימוד בעל פה יכול להיות גם בלילה, או שהתורה הזו נועדה עבור ימי החושך והחורבן של הגלות.

הכרח אפוא לומר כי התורה ניתנה למשה עם פרשנות בעל פה, והפירוש הועבר מדור לדור עד ימי רבנו הקדוש⁷. ואם כן, חז"ל לא המציאו פרשנות, אלא בסך הכול העבירו את "השמועה" מימי משה.

אם נתרגם את הרעיון אל מצוות הקרבת העומר וקביעות חג השבועות "ממחרת השבת", הרי משה עצמו ביאר להם כי פירוש המילה "שבת" במקרה הזה, הוא "יום טוב המכונה שבת" וחז"ל רק העבירו "מפי השמועה" מדור לדור⁸. ואכן, הרמב"ם מביא לכך ראייה עצומה (הלכות תמו"ס ז,יא): מסופר בנביא **שיהושע בן נון**, בפסח הראשון בארץ ישראל, הקריב את העומר למחרת הפסח (יהושע ה,יא) ולא למחרת השבת. ומוכח כי הפרשנות הזו התגלתה כבר בימי משה עצמו והועברה ליהושע⁹.

הרעיון החשוב הזה, מובא בעיקר בספר הכוזרי **מאמר שלישי**: תורת משה הוצרכנו במילותיו אל כמה כיתות מן הקבלה [התורה שבעל פה] ... כי העניין רחב מן המילות. הנה כאשר אמר 'החדש הזה לכם ראש חדשים', האם רצה לומר חדשי המצרים שהיו ביניהם או חדשי הכשדים שהיו עם אברהם באור כשדים או חדשי השמש או חדשי הירח? ישיבוני הקראים תשובה מספקת על זה ואסכים לדעתם.

ועוד **בתניא אגרת הקודש סימן כט**: רצון העליון ב"ה המלוּבש בתרי"ג מצות שבתורה שבכתב הוא מופלא ומכוסה טמיר ונעלם ואינו מתגלה אלא בתורה שבע"פ, כמו מצות תפילין עד"מ, שנאמר בתושב"כ וקשרתם לאות על ירך ... והוא מאמר סתום ונעלם שלא פירש הכתוב איך ומה לקשור? ומהו טוטפות? ... או מצות ל"ת שנאמר בשבת לא תעשה מלאכה ולא פי' מה היא מלאכה?

עד כאן דובר על החלק הראשון בעבודה של חז"ל: להעביר את עיקרי המצוות כפי שהתבארו על ידי משה עצמו. אמנם יש לחז"ל עוד תפקיד חשוב: משה השאיר להם י"ג מדות שהתורה נדרשת בהם, וזאת כדי ללמוד ולהסיק מדברי התורה עבור דינים והלכות **שמתחדשים מזמן לזמן** והתורה אינה יכולה להתייחס אל כולם, כי החיים מתפתחים כל הזמן ומעוררים דילמות חדשות.

אדמו"ר הזקן מביא לכך דימוי מ"אבא" ו"אמא": התורה שבכתב היא ה"אבא" שנותן את הנקודה, ואילו התורה שבעל פה היא ה"אמא", שפותחת את העומק והרמוז בכל אות בתורה שבכתב.

אגרת הקודש שם: משום הכי כתיב על תושבע"פ אל תטוש תורת אמך ... כמו שכל אברי הולד כלולים בטיפת האב בהעלם גדול והאם מוציאתו לידי גילוי בלידתה וולד שלם ברמ"ח אברים ושס"ה גידים, ככה ממש כל רמ"ח מ"ע ושס"ה מל"ת באים מההעלם אל הגילוי בתושבע"פ, ורישי' דקרא שמע בני מוסר אביך קאי אתורה שבכתב.

הרעיון יכול להיות מסוכם היטב בסיפור הגמרא (מנחות כט) על משה רבנו שעלה לקבל התורה, וה' הראה לו את רבי עקיבא דורש תילים של הלכות על כל קוץ בתורה. משה נרתע מכך ש"לא ידע מה הם אומרים"¹⁰, עד ששמע את אחד התלמידים שואל את רבי עקיבא על מקורה של איזו הלכה, והוא ענה: "הלכה למשה מסיני". נחה דעתו של משה והוא הבין שהכול מיוסד על הכללים שהוא השאיר.

כך שמצד אחד, יש בתורה שבעל פה חידושים בדורות מאוחרים, אך מצד שני, "כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש הכול ניתן למשה מסיני", משום שהכול מיוסד על כללי הי"ג מדות של משה.

⁷ **ווארטים נוספים**: 1. ראו לקו"ש לו/43 שמשה אמר את משנה תורה 'מדעתו', כדי להתחיל את העניין של תושב"ע. 2. וארט מפורסם אומר שהתורה שבכתב מסתיימת באות ל', ואילו התושבע"פ (המשנה) מתחילה באות מ (מאימתי) כדי לסמל את הרצף בין התורות. 3. עוד וארט אומר שעשרת הדברות מתחילים באלף, המשנה באות מ והתלמוד בבלי באות ת (תנא היכא קאי) – וביחד הוי "אמת".

⁸ ומה שחז"ל התאמצו להביא **מקור לדבריהם מתוך התורה**, זה היה רק מתוך 'התחביב' שלהם למצוא מקור בדברי התורה לכל דבר שעבר במסורת. אבל עצם הדבר עבר כך מימי משה (הקדמת הרמב"ם למשנה).

⁹ ישנה טענה ידועה כי הנביאים לא מזכירים כלל שקיימת פרשנות בעל פה לתורה? אמנם למעשה, ספרי הנביאים מלאים בהזכרת פרטי מצוות **שלא הובאו בתורת משה**. ואלו היו נביאים **שמעו את משה** או לפחות היו סמוכים אליו, כמו הראיה החזקה שמובאת בפנים **שיהושע בן נון** הקריב את העומר למחרת הפסח ולא למחרת השבת. ומוכח כי הנביאים קיבלו פרשנות כזו ממשה. ראו עוד כאן:

<http://israblog.nana10.co.il/blogread.asp?blog=124888&year=2005&month=8>

¹⁰ ראו באתר עולמות שצוין לעיל הע' 1, מה הכוונה שמשה לא ידע מה רבי עקיבא אומר.

כעת נותר רק לברר עוד דבר אחד: למה באמת התורה ניתנה בצורה כזו, שחלק ממנה ניתן בעל פה? למה לא ניתן לכתחילה הכול בכתב והייתה נמנעת המחלוקת החמורה עם הצדוקים והבייתוסים?

ד. פעם נשכח תיק יקר עם יהלומים בלובי של הבורסה. מיד קפצו עליו שלושה סוחרים וטענו "כולה שלי". המאבטח לא ידע מה להכריע, אך פתאום ראה שיש על התיק מנעול משוכלל עם קוד. הוא העביר את התיק בין שלושתם וביקש לראות מי יודע את הקוד...

הסיבה הפשוטה לכך, שהקב"ה נתן את פרשנות התורה שבעל פה, היא כדי להקדים רפואה למכה. ה' ידע כי יבואו ימים נוראים, שבהם יקום אדם ויכריז כי ה' מאס בבני עמו ובחר בבני אומה אחרת. חסל סדר הברית הישנה' ועכשיו יש חלילה 'ברית חדשה', וכל אלו הנמנים על הברית הישנה חייבים להמיר את דתם או לפשוט צווארם אל השחיטה.

לכן, ה' העביר מראש את 'קוד הכספת' בעל פה, כדי להוכיח מי הם בני הגבירה ומי בני האמה. כל העמים מוכרחים תמיד לשוב אל העם האחד, כדי להבין את פירוש התנ"ך המוסכם גם עליהם.

5. ילקוט השע קכח: צפה הקב"ה שעתידים עובדי אלילים לתרגם את התורה ליוונית ואומרים אף הם ישראל, אומר הקב"ה לאומות: איני יודע אלא למי שהסודות שלי בידו, ומהו הסודות? זהו משנה.

אמנם הרבי לומד את העניין בעומק יותר, ומטיל בכך משימה רבת משמעות על כל אחד. נפתח עם סיפור יהודי ישן:

הט"ז, רבי דוד סגל, היה בצעירותו רב בעיירה בגליציה בשם פרוביז'נא. תושבי העיירה היו עניים ולא שילמו לרב פרוטה. אך הוא לא נשבר והמשיך ללמוד תורה באהבה. פעם הוא למד באמצע הלילה ולפתע חש כאבים עזים בשן. הוא נאלץ לצעוד אל בית המרזח הסמוך ולבקש כוסית קטנה. המוזג היהודי ביקש תשלום מינימאלי של קופיקה אחת, אך הרב התנצל כי הוא שרוי בעוני נורא ואין לו אפילו מטבע קטן. הוא ביקש לרשום זאת בהקפה ובעתיד ישלם. המוזג לא היה איש חכם במיוחד וכתב על הלוח מאחוריו: הרב שליט"א קופיקה אחת.

בבוקר הגיעו העגלונים היהודים להרטיב את הגרון, והנה הם נדהמים לראות על הקיר מאחורי המוזג: וסילי 12, ניקיטה 15, הרב שליט"א 1. זה מה שעושה הרב שלנו באמצע הלילה, במקום ללמוד תורה, הוא שותה עם האיכרים הגויים. הלשון הרע התפשט בעיר ועד הערב, הרב כבר פוטר ממשרתו. מחמת הבושה, הוא נאלץ לקחת את המשפחה ולעזוב את העיר, אך הוא לא אמר נואש: הוא המשיך ללמוד ביום ובלילה, ובהמשך הפך לרב העיר החשובה לבוב ולאחד מגדולי הפוסקים בכל הדורות, שפירושו מעטר את גיליון השולחן ערוך.

הקב"ה נתן את התורה – לא רק כדי שנהנהן עם הראש ונקשיב לה, אלא – כדי שנהאב אותה, שנתענג עליה, שהיא תהיה **מרכז חיינו**. שכאשר יהודי יתעורר באמצע הלילה, הוא לא ירוץ לאינטרנט לראות מה חדש, אלא יוריד מהארון ספר תורני ויישב להתעצם עם ה'.

וכדי שזה יקרה, ה' נהג בנדיבות רבה ונתן לנו להיות **שותפים בתורה שלו**. הוא לא נתן תורה חתומה שכל שנותר הוא לציית לה, אלא תורה פתוחה, בשיטת 'הקוד הפתוח', בה כל אחד יכול להקשות ולתרץ – ואפילו לחדש חידוש של תלמיד וותיק. התורה שבעל פה נועדה לכך, שכל יהודי יוכל להרגיש שהתורה היא שלו, ועל דבר שלו, הוא מוכן למסור את נפשו.

לקוטי שיחות חיי"ט/6: הכוונה של מתן תורה היא, שיהיה חיבור מושלם בין העליון לתחתון. וכאשר אדם מתייגע עם השכל שלו על סברא בתורה, אז תורת ה' נקראת על שמו. היא נהיית עניין שלו... ועי"ז הוא נעשה מציאות מאוחדת עם חכמתו ית' בייחוד נפלא¹¹.

הרעיון הזה אינו מדבר רק על חז"ל, אלא על כל אחד ואחת מאיתנו. הרבי הביא פעמים רבות את פירוש הבקשה "ותן חלקנו בתורתך", שכל יהודי מבקש למצוא את החלק שלו בתורה. וזאת לפי דברי האריז"ל, כי כל פסוק בתורה ניתן עם שישים ריבוא פירושים בכל פרד"ס התורה, וכל יהודי – כמובן לפי מסגרות ההלכה וכללי הי"ג מדות של משה – יכול למצוא את הפירוש השייך לנשמתו.

שער הגלגולים הקדמה יז: התורה היא שורש נשמות כל ישראל כי ממנה הם נתהוו, ולכן יש בתורה ס' ריבוא פירושים בפשט, ס' ריבוא פירושים ברמז, ס' ריבוא פירוש בדרש וס' ריבוא פירושים בסוד. ומצא כי מכל פירוש מן הס' ריבוא נתהוותה נשמה אחת.

ומהי המסקנה המעשית מכך? שתי מסקנות:

ראשית, שצריך ללמוד תורה. לא רק לבוא לשיעור ולהקשיב לרב, אלא לשאול, להתווכח ולחדש רעיונות אחרים. כך אומרת הגמרא כי ישאלו את האדם למעלה, מה הוא חידש בתורה?

שבת לא,א: בשעה שמכניסים אדם לדין, אומרים לו: נשאת ונתת באמונה? קבעת עיתים לתורה? עסקת בפריה ורבייה? ציפית לישועה? פלפלת בחכמה? הבנת דבר מתוך דבר?

שנית: הרבי דיבר על הדרך לקשר באופן נצחי ילדים וילדות אל התורה, ועל כן עורר את "מבצע אות בספר תורה". שכן בתורה יש ס' ריבוא אותיות (לפי כל הפירושים ואכמ"ל), וכך לכל יהודי יש את משלו בתורה. ולכן הוא נקרא להתחבר אל האות הזו ולכתוב אות נוספת בהתהוותה של התורה.

התוועדות הרבי מלובביץ' יא ניסן תשמ"א: מציעים לכתוב ספר תורה אשר האותיות שבו יהיו מיוחדות רק עבור צבאות ה' – ילדים וילדות לפני גיל בת או בר מצווה ולכל אחת מהם תהיה אות משלו בספר התורה.

הפיתוח המשותף של כל אותיות התורה, יחיש את גילוי התורה החדשה במהרה בימינו.

**כתיבת השיעור והפצתו באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי רבנו ברחבי תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם**

¹¹ לפי זה מבאר הרבי שם בעומק רב את הוויכוח בין ריב"ז לבייתוסי. האיש טען שתורה נעלית היא זו שירדת מהשמים, ולכן סברא לסמוך את מתן תורה לשבת, שגם היא עונג נעלה ביותר שקיבלנו מה' במתנה. אולם ריב"ז השיב כי התורה רואה אחרת את העונג האמיתי. עונג מושלם הוא כזה שהאדם יוצר אותו מלמטה, בכוח ההתנסויות וההתמודדויות שלו (ואף שזאת מדרגה נמוכה מזאת שירדת מלמעלה). ולכן אין קשר בין שבועות לשבת, אלא מתן תורה נעשה דווקא מכוח ההכנה וההתעלות של האדם.

ולרפואה של מרת בתיה שיינה בת ציפורה
פייגה